

IRENA JAROS* | UNIwersYTET ŁÓDZKI

Polskie gwarowe *nicpoty(m)*

Słowa kluczowe: dialektologia, leksyka, geografia językowa.

doi: <http://dx.doi.org/10.31286/J.P.98.3.10>

Celem artykułu jest próba określenia zasięgów geograficznych wyrazu *nicpoty(m)*, funkcjonującego w polskich gwarach w roli przymiotnika/przysłówka, rzadziej rzeczownika. Głównym przedmiotem zainteresowania jest leksem (oraz jego różne warianty morfologiczne i semantyczne – por. *nicpotym, nicpotem, nicpoty*), który uznawany jest obecnie za regionalizm wielkopolski (zob. GP), choć – jak pokazują źródła – nie jest to forma, której funkcjonowanie ograniczało się w przeszłości tylko do tego obszaru dialektalnego.

Formy *nicpotem, nicpotym* oraz *nicpoty* to genetycznie przymiotniki powstałe z frazy zaimkowej *nic po tym/tem* określające rzecz ‘bezwartościową, marną, do niczego’, które mogą również pełnić funkcję przysłówka używanego w podobnym znaczeniu – ‘byłe jak, bez sensu’. W drodze derywacji semantycznej od przymiotnika powstał dwurodzajowy (męski i żeński) ekspresywny rzeczownik *nicpotem*, odnoszący się do człowieka niewiele wartego, podłego – nicponia, łobuza, hultaja. Leksemy te były w przeszłości znane nie tylko regionalnym odmianom polszczyzny, ale również jej wariantowi ogólnemu. W przedstawionych znaczeniach omawiane formy pojawiają się w filologicznych źródłach historycznych, będących świadectwem stanu dawnej polszczyzny literackiej i potocznej.

Najstarsze znalezione poświadczenie występowania w polszczyźnie wyrazu *nicpotym* pochodzi z *Pamiętników* Jana Chryzostoma Paska, powstałych w końcu wieku XVII, w których występuje on w funkcji przysłówka określającego mówienie ‘bez sensu’: *Prawił iedno kurzeci, drugie nicpotym; iedni tak mowią drudzy tak trzeba inni zle mowi nicpotym* (ŚlPasek). Nieco późniejszym, bo XVIII-wiecznym śladem jego funkcjonowania w języku polskim jest zapis w *Inwentarzu dóbr biskupstwa chełmińskiego z lat 1724–47* (KartXVII): *zawiaski stare i to nicpotem* w znaczeniu adiektywnym ‘bezwartościowe’. Większą liczebnie egzemplifikację odnajdujemy w zbiorach leksykograficznych gromadzących polskie słownictwo XIX-wieczne, w którym omawiane formy występują obok innych określeń o podobnym znaczeniu, takich jak: uznawane już wtedy za przestarzałe lub rzadkie *nicwart*, gwarowe *nicpoco*, i powszechnie używanych wówczas rzeczowników: *nicpoń* i *nicpota* (por. SW; SWil). W słowniku warszawskim i wileńskim przytoczone konteksty poświadczają wielofunkcyjność omawianych form, mogły one bowiem występować w funkcji przymiotnika – *To są ludzie nicpote ‘zli’*; *Wszystko*

* irena.jaros@uni.lodz.pl

jej było *nicpote* ‘nie w smak’ (SW); *Człowiek nicpotem* (SWil) – i przysłowka – *Zrobić co nicpotem*, *nicpotemu* (SW; SWil), przy czym SW uznaje te formy za gwarowe.

SJPDor kwalifikuje formę *nicpotem* jako przestarzałą zarówno w znaczeniu substantivejnym: *Wielkie ze mnie nicpotem!* (Sienk. *Dram*: 73)¹; *Nicpotem jesteś!* – pogroziła mu na nosie (Krasz. *Czarna*: 84), jak i w funkcji przymiotnika: *Kończyć jak pannę trzeba ciąć i brać czerwoną, bo jak żółknie to nicpotem!* (Grusz-Ar. *Tys*: 251); *Fuzyjka Pana Michała nicpotem!* (Konopn. *Now II*: 92); *Lekarstwo powinno koniecznie skutkować, bo jak nie skutkuje to jest nicpotem* (Kaczk. *Gniazdo*: 189). Przykłady występowania formy *nicpotem* w obu funkcjach odnajdujemy również w *Panu Wołodyjowskim* i *Potopie* Henryka Sienkiewicza: *jeśli mój siostrzyński afekt nicpotem to ja go ukryję*; *Nowowiejski zastąpi mnie w stróżowaniu, przy którym tak mało roboty, żeśmy z Makowieckim liszki po całych dniach szczwali dla samej uciechy, boć futro ku wiośnie nicpotem*; *Ale kompanię ma nicpotem!* (zob. NKJP) oraz w powieściach historycznych Wacława Gąsiorowskiego z początku XX wieku², których akcja dzieje się w wieku XIX: *Ucapilem cię przecie! Szaląputa, nicpotem!* (1902); *Można było tego uniknąć, zresztą, taka tam nicpotem* (1908); *A może Wańki w domu nie ma, bo nicpotem, umie się zawieruszyć* (1910) (zob. NKJP).

Wszystkie cytaty pochodzą z dzieł powstałych najpóźniej na początku XX wieku, co oznacza, że przynajmniej od tego czasu rozpoczął się proces kurczenia się zasięgu funkcjonowania omawianych form, polegający głównie na ograniczeniach o charakterze socjalnym (polszczyzna potoczna) i terytorialnym. Obecnie jedynym leksykograficznym źródłem poświadczającym występowanie współcześnie w polszczyźnie ogólnej omawianych form jest PSWP, w którym znajdujemy dwa artykuły hasłowe odnoszące się do wyrazu *nicpotem*: (1) nieodmiennego przymiotnika o znaczeniu ‘taki, który jest do niczego, nic nie jest wart’ oraz (2) dwurodzajowego nieodmiennego rzeczownika nazywającego ‘osobę, która jest niewiele warta, postępuje niezgodnie z obowiązującymi zasadami etycznymi’. Zamieszczone przykłady użycia: *Wypracowanie Adama było nicpotem* [...] i *Nicpotem jesteś, znów nie odrobiłeś lekcji*, pozbawione informacji na temat ich źródeł, oraz zwłaszcza miejsce powstania słownika (Poznań) pozwalają domniemywać o ich potocznej i regionalnej – wielkopolskiej – proveniencji. Wniosek ten zyskuje poparcie w jeszcze innych źródłach współczesnej polszczyzny, na przykład w Narodowym Korpusie Języka Polskiego (NKJP), w którym sześć cytatów zawierających formę *nicpoty* wskazuje przede wszystkim na jej wielkopolskie pochodzenie. Obecność omawianego przymiotnika w potocznej polszczyźnie mieszkańców Poznania potwierdza również SGPoznań, w którym odnajdujemy hasło *nicpoty* ‘niegrzeczny, nieposłuszny’ wraz z kontekstami: *Nicpote ładaco jakieś; I zaś nie ma być kary na ludzi, gdy wiaruchna taka nicpota*; *Nie pamintom już, o co sie rozchodziło, ale roz był wyjątkowo nicpoty i ojciec wydoł mu surowy zakaz opuszczania dumu*; *A ogary umolne, oryczane, nieusłuchane, no nicpote ino tak skakają po wyżkach jak pitry po klatce*; *Buł takie ładaco, taki nicpoty, że nie wiym co*; *Iza była dzisiaj nicpota*.

Na tle stosunkowo niewielkiej liczby poświadczeń w tekstach literackich oraz zbiorach leksykograficznych dość imponująco wygląda frekwencja omawianych form w polskich gwarach, w których występowały całkiem licznie. Ich repartycja na polskim obszarze etnicznojęzykowym

1 Zachowano skróty źródeł występujące w SJPDor.

2 Są to powieści: *Huragan* 1902; *Księżna Łowicka* 1908; *Szwależerowie gwardii* 1910.

przedstawia dość ciekawy obraz, obejmujący poza wspomnianą Wielkopolską również tereny położone na północy i południu Polski. Nasycenie nimi poszczególnych gwar czy ich większych kompleksów jest różne i w obecnej sytuacji, w jakiej znajdują się regionalne odmiany polszczyzny, ginące pod naporem języka ogólnopolskiego, trudne do oceny. Prezentowane przykłady gwarowych form *nicpotem*, *nicpotym*, *nicpoty* zostały wyekscerpowane przede wszystkim ze źródeł publikowanych – słowników gwarowych (MSGP; SGPKarł; SL; Steffen 1984; SychtaKasz; SychtaKoc; Szym), opracowań monograficznych (Bąk 1968; Gruchmanowa 1969) oraz rękopiśmiennych, to znaczy kartoteki SGP PANKart. Są to materiały pochodzące z w miarę rozległej cezury czasowej, datowane od końca XIX wieku (np. SGPKarł) do II połowy XX wieku, uzyskane od informatorów, którzy na co dzień posługiwali się gwarą, w niewielkim stopniu skażoną polszczyzną ogólną.

Najliczniej przykłady omawianych leksemów zanotowano w gwarach wielkopolskich, w tym w zaliczanych do dialektu wielkopolskiego gwarach kujawskich i kociewskich, na przykład:

– *nicpoty* (przymiotnik): Chrzypsko Wielkie, pow. międzychodzki³ – *nicpote robajstwo*⁴ ‘szkodliwe’; Granowo, pow. grodziski – *nicpoty tyn dzieciok*; Koźle, pow. szamotulski – *a to takie nicpote*; Krobielewko, pow. międzyrzecki – *t^uo nie śwagier, t^uo c^uoś nicp^uoteg^uo*; Lubocześnica, pow. szamotulski – *taki buł nicpoty*; Łopienno, pow. gnieźnieński – *nicpuety*; Parkowo, pow. obornicki – *nicpoty robok*; Skalmierzyce, pow. nowotomyski – *nicp^uoto (krowa)*; Wieleń, pow. czarnkowsko-trzcianiecki – *nicp^uoteg^uo*; Wytomyśl, pow. nowotomyski – *nicpotau studniau*; Złotniki, pow. poznański – *chłopy takie jak dymby, a nicpote; nicpoto ta dziocha, nie chce ji sie nic robić* (SGP PANKart); Kramsk, pow. koniński – *jakie to tyż nicpote chłopoczysko* (MSGP; Bąk 1968: 115); Dąbrówka, pow. świebodziński – *dzieck^e jes dziwne jak jes nicp^uóte* ‘nieznośne’ (Gruchmanowa 1969: 141); gwary kociewskie – *co za nicpota człowiek* ‘niegodziwy, podły, zły’; *co te mają za nicpote dzieci* ‘nieposłuszne, krnąbrne’ (SychtaKoc).

– *nicpotem* (przymiotnik albo rzeczownik): Dębino, pow. wrzesiński – *wszystkie córy były nicpotem* (SGPKarł; Pozn VII: 110⁵); Więclawice, pow. inowrocławski – *żonę miał nicpotem* (SGPKarł; Kuj I: 184).

W takich samych jak w gwarach kociewskich znaczeniach forma *nicpota* występowała na południu kaszubskiego obszaru dialektalnego. Bernard Sychta (SychtaKasz) opatruje ją kwalifikatorem *przestarzały*, wskazując jednocześnie ekwiwalentne formy *nicwarta* i *nipoci*.

Formy przymiotnikowe odnajdujemy także w sąsiadujących od wschodu z dialektem wielkopolskim i pozostających pod jego wpływem gwarach sieradzkich, na przykład Woźniki, pow. zduńskowolski: *nicpoty chłop, bo uodesed uod kobity; jakaś ty nicpoto!* ‘nieposłuszna – o dziecku’ (SGP PANKart); Chojny, pow. wieruszowski: *skrzyszowate – twarde, nicpote* ‘o drzewie’

3 Podane w źródłach nazwy powiatów, odnoszące się do konkretnych wsi, zostały zaktualizowane według podziału administracyjnego Polski z 1999 r.

4 Ponieważ przytoczone w pracy przykłady i cytaty pochodzą z różnych źródeł, w których używano niejednolitego sposobu zapisu (ortograficznego i/lub fonetycznego), zrezygnowano ze stosowania znaków fonetycznych i ograniczono do minimum oddawanie w piśmie zjawisk fonetycznych występujących w przykładach. Labializacja lub dyftongizacja samogłosek z udziałem niezgłoskotwórczego *u* oddawana jest za pomocą litery *u*.

5 Przytaczane cytaty pochodzące z SGPKarł zostały zlokalizowane geograficznie na podstawie informacji podanych w ich bezpośrednich źródłach. Wobec tego obok skrótu SGPKarł znajduje się po przecinku skrót bibliograficzny źródła zamieszczonego w słowniku.

(SL, sv. *skrzyszowate*); Dąbrowa Wielka, pow. sieradzki: *nietkóry to nicpoty taki; takie krowsko nicpote* (SL), oraz łączyckich, na przykład Domaniewek, pow. poddębicki: *takie nicpote te dziecioki, aby tylko do sadu wlecić* (Szym); Pieczew, pow. łączycki: *ta siwa (wełna) to wcale nicpotem* (SGPKarł; Łęcz: 144, nr 249).

Obszar występowania omawianych form obejmuje także gwary śląskie położone na południe od Wielkopolski. Są to tereny: Śląska Opolskiego, np. Schodnia, pow. opolski – *jou je taki nicpoty* ‘do niczego, chory’ (SGP PANKart), Górnego Śląska, np. Góra Świętej Anny – *nicpotem* (SGP PANKart), *hubka nicpotym, samica też nicpotym* ‘do niczego’ (SGP PANKart), oraz Śląska Cieszyńskiego, np. Sucha (Czechy) – *że ón jest człowiek nicpotém i faleszny* (SGP PANKart).

Kilka przykładów w znaczeniu rzeczownikowym i przymiotnikowym pochodzi z terenu Małopolski południowej – z Żywiecczyny: *wielgi huncwot z Wojtka wyrós i nicpotym* (SGP PANKart), z powiatów: krakowskiego (wieś Rząska) – *wszystko jej było nicpotem* (SGPKarł; Krak III: 47), myślenickiego (Sułkowice) – *żyd krzcony a wilk w lesie ch"owany t"o zawse nicpotém* (SGP PANKart), bocheńskiego – *nicpotem* ‘nicpoń, ladaco’ (SGPKarł; Święt: 705) oraz z Podhala – *nicpote* ‘do niczego’ (SGPKarł; Sab: 133). O występowaniu ekspresywnej nazwy *nicpotym* ‘nicpoń, hultaj’ w okolicach Kielc wspominała Krystyna Długosz-Kurczabowa (2010) w wypowiedzi na forum internetowej Poradni Językowej PWN na temat etymologii wyrazu *nicpoń*: *z tego Kazika to się takie nicpotem zrobiło*.

Należy zwrócić uwagę, że potwierdzenia użycia formy *nicpoty(m)* w gwarach dotyczą przede wszystkim jej funkcji adiektywnej, rzeczowniki spotyka się zdecydowanie rzadziej. Zjawisko to należy wiązać z funkcjonowaniem między innymi na terenie południowych Kaszub, na Kociewiu, Warmii, w Wielkopolsce, na Śląsku Cieszyńskim i w Kieleckim (SGP PANKart; SGPoznań; NKJP) dawnej formy *nicpota* ‘łobuz, hultaj’ (zob. SW; SJPDor), na przykład *To je nicpota; Ten nicpota nóm wiele nie pomoże; Jo ce pokażą, nicpoto* (SychtaKasz); *Takého nicpoti, żam eszcze nie widział; Obańdzim sia bez tego nicpoti; Poczekaj nicpoto!* (SychtaKoc); *Jych szurek to nicpota, wszańdzie tilo broji* (Steffen 1984); *Wy wszyscy jesteście tacy sami, nicpoty [...]. Pasibrzuchy, nicpoty, wiadomo. Jeszczyk do tego wszystkiego dał mi Pan Bóg męża nicpotę. A tyn drugi reparator to był też nicpota i huncwot* (SGPoznań); *co tyż to za uosoryjo nicp"oto* (Chłudowa, pow. poznański; SGP PANKart), oraz z występowaniem na Śląsku i w Krakowskim gwarowych derywatów *nicpotak* i *nicpotniak*, utworzonych za pomocą formantów *-ak*, *-niak* od omawianego przymiotnika. W kartotece SGP PANKart znajdują się zlokalizowane przykłady:

– *nicpotak* ‘nicpoń, łobuz’, notowany na całym obszarze Śląska, np. Otoki, pow. prudnicki – *a to mieli jedynego synka, a tyn synek to buł tajki nicpotouk*; Narok, Piechocice, pow. nyski – *nicpotok*; Dębska Kuźnia, Schodnia, pow. opolski – *nicpotouk*; Stare Siolkowice, pow. opolski – *kosykorz nicpotok bez tydzień i świóntki; choć nie są nicpotoki, wdycki same biydoki*; Chróścice, pow. opolski – *że jes nicpoto"kiym; poznała [...]* *pewnego nicpoto"ka*; Rogów, pow. wodzisławski – *ty nicpotoku, nie zażyrej mie*; Jędrysek, obecna dzielnica Kalet, pow. tarnogórski – *takiyo nicpotoka se wżyna*; Góra Świętej Anny, pow. strzelecki – *nicpotak*; Poborszów, pow. kędzierzyńsko-kozielski i Zawadzkie, pow. strzelecki – *[...] nyny się dziwujóm, co to za nicpotoków ten pón Zouwadzki se namóuwíu; Kromołów, pow. krapkowicki – ze dzieśńnych popijantusów, nicpotoków ani tyż miglanców niy poradzi zrobić to, co poradzi jedyn budkourz ‘handlarz’; Baborów, Sułków, pow. głubczycki – tyn nicpotauk mie zażere do groba/do smyrzi*;

Śląsk Cieszyński – *z niego je taki nicpotok* oraz w Krakowskim – *obcemu to się na pewno jakiś nicpotak trafi, którego nikt ze wsi nie chce*;

– *nicpotniak*, funkcjonujący w pow. wielickim we wsiach położonych nad rzeką Rabą (Targowisko – *nazywa ich lompami, marnicielami, nicpotniakami, tyranami, gałganami; to będzie nicpotniak, łajdák, piják i nic dobrego kiej se już tak pocyná*) (SGP PANKart).

Niewątpliwie struktura powstałych w ten sposób rzeczowników ekspresywnych jest bardziej czytelna i zrozumiała dla użytkowników gwary niż *nicpotem*, które formą przypomina przysłówek. Dla geografii omawianych wyrazów ważne jest to, że obszary występowania derywowanych rzeczowników są zbieżne z terenami, na których notowano przymiotnik *nicpoty(m)*, co pośrednio może wskazywać jego pierwotny zasięg występowania.

Przeglądając się terenowej repartycji gwarowych przymiotników i rzeczowników *nicpoty(m)* ‘nic niewarty, do niczego, bezwartościowy, bez sensu’, ‘łobuz, hultaj’ oraz powstałych od nich ekspresywnych rzeczowników *nicpotak* i *nicpotniak* ‘człowiek nic niewarty, łobuz’, należy zauważyć, że ich występowanie ograniczało się przede wszystkim do terenów Polski zachodniej i południowej. Na podstawie przedstawionych danych, w większości dzisiaj już historycznych, najdalsza wschodnia izoglosa tych form biegnie z północy – od południowej części Kaszub w kierunku Inowrocławia, Włocławka, następnie na zachód od Łodzi, obejmując swym zasięgiem część ziemi łęczyckiej i sieradzkiej w kierunku Wielunia, dalej Lublińca i Tarnowskich Gór, kierując się na południe w stronę Cieszyna. Z terenem tym łączą się sąsiednie obszary należące do południowej Małopolski – Żywiecczyzna, Podhale, Krakowskie oraz Kielecczyzna, skąd pochodzą jednostkowe poświadczenia występowania form *nicpotem* i *nicpotniak*.

Niewątpliwie największym nasyceniem omawianych wyrazów w funkcji przymiotnika lub rzeczownika charakteryzują się obecnie gwary wielkopolskie oraz sąsiadujące z nimi sieradzkie, o czym przekonują współczesne źródła (PSWP; NKJP; SGPOznań) i poświadczenia mieszkańców tych obszarów⁶. Ograniczenie występowania wyrazu *nicpoty(m)* praktycznie do terenu jednego regionu Polski wiąże się z jego wycofywaniem się z polszczyzny etnicznej pod naporem ogólnopolskich synonimów, przede wszystkim rzeczownika o podobnej genezie – *nicpoń*. Zastępowanie gwarowych formacji ekspresywnych określających lub nazywających ludzi o negatywnych cechach charakteru lub usposobienia przez ich odpowiednik literacki wynika głównie z postępujących procesów integracyjnych polszczyzny ogólnej, która wypiera gwary przechowujące dawne realizacje.

Bibliografia

- Bąk P. 1968: *Gwara okolic Kramska w powiecie konińskim (Zarys fonetyki i słowotwórstwa)*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Długosz-Kurczabowa K. 2010: *Jaka jest etymologia wyrazów nicpoń i nicpotem?* (online: <http://sjp.pwn.pl/slowniki/nicpo%C5%84.html>, dostęp: 12 kwietnia 2017).
- Gruchmanowa M. 1969: *Gwary Kramsk, Podmokli i Dąbrówki w województwie zielonogórskim*, Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Zielona Góra.
- Steffen W. 1984: *Słownik warmiński*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław.

6 W Wielkopolsce i w Sieradzkim przymiotnik *nicpoty(m)* jest znany i używany do dzisiaj.

Rozwiązanie skrótów

- GP: *Gwary polskie. Przewodnik multimedialny*, red. H. Karaś, rozdz. 1.5: *Typy i przykłady regionalizmów* (online: <http://www.gwarypolskie.uw.edu.pl>, dostęp: 12 kwietnia 2017).
- KartXVII: kartoteka *Słownika języka polskiego XVII wieku i 1. połowy XVIII wieku* (online: <http://rcin.org.pl/dlibra/>, dostęp: 10 kwietnia 2017).
- MSGP: *Mały słownik gwar polskich*, red. J. Wronicz, Lexis, Kraków 2009.
- NKJP: Narodowy Korpus Języka Polskiego (online: www.nkjp.uni.lodz.pl, dostęp: 21 kwietnia 2017).
- PSWP: *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgólkowa, t. 1–50, Kurpisz, Poznań 1994–2005.
- SJPDor: *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 1–11, Wiedza Powszechna, Warszawa 1958–1969.
- SL: K. Dejna, *Słownictwo ludowe z terenu województw kieleckiego i łódzkiego*, „Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego”, (A–B) 1974, 20, s. 189–277; (C–D) 1975, 21, s. 135–290; (E–J) 1976, 22, s. 135–268; (K) 1977, 23, s. 147–290; (L–M) 1978, 24, s. 149–274; (N–Ō) 1979, 25, s. 123–276; (Pa–Por) 1980, 26, s. 117–257; (Pos–R) 1981, 27, s. 129–281; (Sa–Sy) 1982, 28, s. 119–261; (Sz–U) 1983, 29, s. 83–233; (W) 1984, 30, s. 91–213; (Z–Ž) 1985, 31, s. 143–265.
- SGPKarł: J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. 1–6, nakł. Akademii Umiejętności, Kraków 1900–1911 (online: <http://zbc.uz.zgora.pl/dlibra/>, dostęp: 16 kwietnia 2017).
- SGP PANKart: kartoteka *Słownika gwar polskich* (online: <http://rcin.org.pl/dlibra/>, dostęp: 13 kwietnia 2017).
- SIŁPasek: *Słownik języka Jana Chryzostoma Paska*, red. D. Lankiewicz, t. 1–2, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1965–1973.
- SIŁPoznań: M. Gruchmanowa, B. Walczak, *Słownik gwary miejskiej Poznania* (online: <http://www.poznan.pl/mim/sownik/>, dostęp: 16 kwietnia 2017).
- SW: *Słownik języka polskiego*, red. J. Karłowicz, A.A. Kryński, W. Niedźwiedzki, t. 1–8, nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego, Warszawa 1900–1927.
- SWił: *Słownik języka polskiego*, red. A. Zdanowicz i in., t. 1–2, wyd. staraniem i kosztem M. Orgelbranda, Wilno 1861 (online: <http://eswil.ijp-pan.krakow.pl/>, dostęp: 21 kwietnia 2017).
- SychtaKasz: B. Sychta, *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej*, t. 1–7, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1967–1976.
- SychtaKoc: B. Sychta, *Słownictwo kociewskie na tle kultury ludowej*, t. 1–3, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1980–1985.
- Szym: M. Szymczak, *Słownik gwary Domaniewka w powiecie łączyckim*, cz. 1–8, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1962–1973.

Summary

Polish dialectal *nicpoty(m)*

Keywords: dialectology, lexis, linguistic geography.

The author tries to determine a range of occurrence of the word *nicpoty(m)* on the Polish ethnic and linguistic territory. This word originated from a pronominal phrase *nic po tym/tem* that in various morphological variants (*nicpotym*, *nicpotem*, *nicpoty*) is used in dialects in the function of an adjective/adverb describing a worthless, meaningless thing/activity, or in the function of a noun naming a man who is a good-for-nothing, rascal or hooligan. Today these forms are considered as regionalisms from Wielkopolska but in the past they were known in the bigger area of Poland covering its western and southern parts and were used in common Polish. To determine their originally furthest range of functioning the author had to analyse nationwide and dialectal philological sources both historical and contemporary.